

ผลกระทบของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบต่อราคาหุ้นของบริษัทใน ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ

THE EFFECT OF KEY AUDIT MATTERS DISCLOSURE ON STOCK PRICE OF FIRMS LISTED IN THE MARKET FOR ALTERNATIVE INVESTMENT

อาริษา ทองสุข^{1*} จิตธนา จงจิตต์¹ ชนากานต์ สุโข¹

เมขลา พงสทธิ¹ อรทัย รุ่งระมา¹ บุญยานุช ไวยทรง¹

ศศิวิมล จาบกระโทก¹ นันทิยา พรหมทอง² และ บัญชา ไชยสมคุณ³

Arrisa Thongsuk^{1*} Jittana Jongjit¹ Chanakan Sukho¹

Mekkhala Pongsathit¹ Orathai Rungrama¹ Boonyanuch Waisong¹

Sasiwimon Jabkratok¹ Nantiya Promtong² and Buncha Chaisomkun³

(Received: October 5, 2024; Revised: November 4, 2024; Accepted: December 25, 2024)

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) จำนวนรายการในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบและประเด็นที่เปิดเผยในรายงานของผู้สอบบัญชี 2) เพื่อทดสอบผลกระทบของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับราคาหุ้นของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ โดยศึกษาจากข้อมูลทุดิจิทัลมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 188 บริษัท โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมานเป็นการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ผลการศึกษาพบว่าการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเฉลี่ยจำนวน 1.38 เรื่องและประเด็นที่มีการเปิดเผยมากที่สุดคือการรับรู้รายได้ การวัดมูลค่าสินค้าคงเหลือและการด้อยค่าสินทรัพย์ตามลำดับ และจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัท อย่างไรก็ตามผู้สอบบัญชีควรเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบอย่างชัดเจนและตรงประเด็น โดยเลือกประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการเงินเพื่อให้ข้อมูลสำคัญแก่ผู้ใช้ข้อมูลและเพิ่มความเข้าใจในสถานะการเงินของบริษัท

คำสำคัญ: เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ราคาหุ้น กำไรต่อหุ้น

¹ นิสิตปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Undergraduate student, Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University

³ อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lecturer, Faculty of Liberal Arts and Management Science, Kasetsart University

* Corresponding author, e-mail: arrisa.t@ku.th

Abstract

The objectives of this study are, 1) to investigate the number of key audit matters (KAMs) and KAMs issue in the auditor's report, 2) to examine the impact of the number of KAMs and stock price of firms listed in the Market for Alternative Investment. The method of this study is based on secondary data. The sample group is 188 firms. Data was analyzed using descriptive statistics as well as using inferential statistic that is multiple regression analysis. The study showed that; Firstly, the average of the number of KAMs has 1.38 and the most of KAMs disclosure is revenue recognition, inventory valuation, impairment of assets, respectively. Secondly, the number of KAMs issues has no significant effect on the stock price of firms. However, auditors should disclose the key audit matters clearly and concisely, selecting the issues that affect the financial statements that provide important information to users and increasing perception of the firm's financial position.

Keywords: Key Audit Matters, Stock Price, Earning Per Share

1. บทนำ

รายงานการสอบบัญชีเป็นการสื่อสารข้อมูลหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน ดังนั้นข้อมูลในรายงานการสอบบัญชีที่เปิดเผยจึงควรมีความถูกต้องครบถ้วนและเพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน เนื่องจากรายงานการสอบบัญชีถือเป็นสัญญาณเบื้องต้นเกี่ยวกับความถูกต้องของงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีสื่อสารไปยังผู้ใช้งบการเงิน เพราะสำหรับผู้ใช้งบการเงินแล้วความเห็นของผู้สอบบัญชีต่องบการเงินถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากต่อการนำข้อมูลในงบการเงินไปใช้ เนื่องจากนักลงทุนบางส่วนไม่สามารถอ่านสัญญาณที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเลขทางการเงินได้และยังช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลระหว่างผู้บริหารและผู้ใช้งบการเงินนอกวงได้ หน่วยงานกำกับดูแลได้กำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters: KAMs) ซึ่งเน้นเรื่องที่ผู้สอบบัญชีพิจารณาโดยใช้ดุลยพินิจแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสำคัญหรือประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ผู้สอบบัญชีตรวจพบในระหว่างการตรวจสอบบัญชี รวมถึงการได้รับหลักฐานที่เหมาะสมและเพียงพอต่อสถานการณ์ที่ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์การตรวจสอบบัญชี ตลอดจนผลที่เกิดจากการระบุจุดบกพร่องที่สำคัญในระบบการควบคุมภายใน (นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ, ศิลปพร ศรีจันเพชร, และ ชาลัญชัย ตั้งเรื่อนรัตน์, 2560) สำหรับในประเทศไทยสภาวิชาชีพบัญชีได้ออกมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่อง การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีเพื่อส่งเสริมคุณค่าการสื่อสารในรายงานของผู้สอบบัญชี โดยเป็นการให้ข้อมูลการปฏิบัติงานตรวจสอบที่มีความโปร่งใสมากขึ้นช่วยผู้ใช้งบการเงินทำความเข้าใจกิจการและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหารในงบการเงินดียิ่งขึ้น

จากงานวิจัยในอดีต พบว่าทิศทางของผลการศึกษเกี่ยวกับ KAMs ยังคงมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในแต่ละกรณีศึกษา เช่น งานวิจัยของ กนกอร แก้วประภา, กิ่งกาญจน์ มูลเมือง, และมาลี จตุรัส (2564) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง KAMs และรายการคงค้างจากดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร โดยใช้ดัชนีคุณภาพกำไรเป็นตัวแปร ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่าการเปิดเผยจำนวนเรื่อง KAMs ที่มากขึ้นในรายงานผู้สอบบัญชีอาจสะท้อนคุณภาพกำไรที่ต่ำลง โดยเฉพาะใน KAMs ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้รายได้และการรวมกิจการ ในขณะที่งานวิจัยของ นันทิยา พรหมทอง (2564) พบว่า จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีเปิดเผยในรายงาน กลับไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ

ทั้งนี้ความแตกต่างของผลการศึกษาระดับต้นสะท้อนถึงความท้าทายในการศึกษาประเด็นผลกระทบของการเปิดเผย KAMs ต่อการสื่อสารด้านคุณภาพของกำไร โดยเฉพาะผลกระทบของการเปิดเผย KAMs ต่อราคาหุ้นที่วัดจากราคาหุ้น ณ วันที่รายงานการสอบบัญชีถูกเผยแพร่ ซึ่งอาจมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนในหลักทรัพย์นั้นๆ ซึ่งผลที่ได้จากการทำวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบซึ่งสามารถนำไปสู่การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนมากขึ้น รวมถึงเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปิดเผยรายการ KAMs ที่ยังมีผลการศึกษาในอดีตที่แตกต่างกันและหน่วยงานกำกับดูแลสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้ในการส่งเสริมหรือกำหนดแนวทางในการเปิดเผยรายการให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลและสะท้อนคุณค่าของรายการที่กิจการทำการเปิดเผยให้มากที่สุด

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารายการในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบทั้งในส่วนของจำนวนเรื่องและประเด็นที่เปิดเผยในรายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีกับราคาหุ้นของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

ทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) คือการที่ตัวแทนมีข้อมูลมากกว่าตัวการและอาจนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินการไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตัวการ ซึ่งผู้บริหารทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นซึ่งผู้ถือหุ้นคาดหวังว่าผู้บริหารจะตัดสินใจดำเนินงานเพื่อเพิ่มมูลค่าของบริษัทและสร้างผลตอบแทนให้ผู้ถือหุ้น แต่เนื่องจากผู้บริหารมีข้อมูลภายในเกี่ยวกับการดำเนินงานมากกว่าผู้ถือหุ้นอาจทำให้ผู้บริหารมีโอกาสจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ผู้สอบบัญชีจึงมีบทบาทสำคัญในการลดปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้นโดยมีหน้าที่ตรวจสอบงบการเงินเพื่อให้แน่ใจว่างบการเงินเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่กำหนดซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงินให้ผู้ถือหุ้น ผู้สอบบัญชีจะต้องรายงานผลการตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมาและต้องเปิดเผยต่อผู้ถือหุ้นโดยไม่มีการปกปิดข้อมูล ซึ่งการรายงานเกี่ยวกับ KAMs จึงเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานข้อมูลของผู้สอบบัญชีที่ตรวจพบระหว่างการตรวจสอบและการนำข้อมูลเหล่านั้นออกมาเปิดเผยเป็นเรื่องสำคัญที่พบเพื่อสื่อสารข้อมูลแก่ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยลดปัญหาการรับรู้ข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้บริหารกิจการ (ตัวแทน) และผู้ถือหุ้น (ตัวการ) ลงได้

ทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signaling Theory)

ทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Spence, 1973) อธิบายว่าในสถานการณ์ที่มีความไม่สมมาตรของข้อมูล ผู้ที่มีข้อมูลมากกว่าจะส่งสัญญาณเพื่อสื่อสารข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงไปยังผู้ที่มีข้อมูลน้อยกว่า เพื่อให้ผู้ที่มีข้อมูลน้อยกว่าสามารถประเมินสถานการณ์หรือตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งผู้สอบบัญชีสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสัญญาณที่สำคัญโดยการเปิดเผย KAMs ซึ่งสามารถมีผลกระทบโดยตรงต่อราคาหุ้นของบริษัท การที่ผู้สอบบัญชีรับรองงบการเงินของบริษัทโดยไม่มีข้อแม้หรือข้อจำกัดเป็นสัญญาณที่ดีต่อผู้ลงทุนว่าบริษัทมีการดำเนินงานที่โปร่งใสและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีซึ่งสามารถส่งผลให้ราคาหุ้นเพิ่มขึ้น แต่ถ้าหากผู้สอบบัญชีรับรองงบการเงินพบข้อบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องในงบการเงินและทำการเปิดเผยข้อมูลออกมาจะเป็นสัญญาณให้ผู้ลงทุนรับรู้ถึงความเสี่ยงและปัญหาภายในบริษัทซึ่งมักจะส่งผลให้ราคาหุ้น

ลดลง ส่วนการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ KAMs สามารถส่งสัญญาณถึงผู้ลงทุนเกี่ยวกับสถานะ ความไม่แน่นอนหรือทิศทางในอนาคตของบริษัทซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจของผู้ลงทุนและกระทบไปถึงราคาหุ้นได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในอดีตของวชิระ บุญเนตร และ แหวดาว พรหมเสน (2562) พบว่าข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานการสอบบัญชีให้ประโยชน์แก่นักลงทุนเพียงเล็กน้อย แต่พบว่าอัตราส่วนทางการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำไรต่อหุ้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับราคาหุ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐฐา บุญโถ, มนทิพย์ ตั้งเอกจิต, และ สุวรรณ เลหาวิสุทธิ์ (2565) แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาในวรรค KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหุ้นโดยหากผู้สอบบัญชีเลือกใช้คำที่เป็นบวกในวรรค KAMs จะทำให้นักลงทุนมีความรู้สึกดีต่อบริษัทและตัดสินใจลงทุนส่งผลให้ราคาหุ้นสูงขึ้น ในทางกลับกันหากเลือกใช้คำเชิงลบนักลงทุนอาจมีความรู้สึกในทางลบต่อบริษัทและชะลอการลงทุนส่งผลให้ราคาหุ้นลดลงซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Christensen et al. (2014) ที่พบว่าข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีผลกระทบต่อการรับรู้ของนักลงทุน เพราะการตัดสินใจของนักลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ นอกจากนี้การศึกษาของ Siros et al. (2018) ได้แสดงให้เห็นว่าเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับข้อมูลของผู้ใช้งบการเงินเนื่องจากทำให้นักลงทุนสนใจข้อมูลในรายงานของผู้สอบบัญชีมากขึ้นและลดความสนใจต่อข้อมูลในส่วนอื่น ๆ ของงบการเงิน

ในทางตรงกันข้ามงานวิจัยของนันทิยา พรหมทอง (2564) พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญจากการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีนำเสนอในรายงานไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัทโดยชี้ให้เห็นว่าการนำเสนอรายงานของผู้สอบบัญชีในประเด็นเรื่องสำคัญจากการตรวจสอบไม่ได้นำมาซึ่งข้อมูลใหม่ที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bédard et al. (2019) พบว่าการตอบสนองของตลาดหลักทรัพย์ต่อเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุน การแสดงเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจอย่างที่ใช้งบการเงินคาดหวัง และศิลปพร ศรีจันเพชร (2560) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ผลการวิจัยของศศิมา สีเจริญ และ ศิรดา จารุตถานนท์ (2566) ไม่พบการตอบสนองของนักลงทุนต่อจำนวนและรูปแบบการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

จากงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกัน ซึ่งยังไม่สามารถสรุปผลกระทบของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัท กล่าวคือผลที่ได้จากงานวิจัยในอดีตมีทั้งการส่งกระทบทั้งในทิศทางที่แตกต่างกันมีทั้งงานวิจัยที่ส่งผลกระทบในทางบวก งานวิจัยที่ส่งผลกระทบในทางลบและงานวิจัยที่ไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ต่อราคาหุ้นของบริษัท

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอทำหน้าที่เป็นตลาดทุนเพื่อระดมเงินทุนเพิ่มเติมจากสาธารณะเน้นไปที่กิจการขนาดกลางและขนาดย่อมและกิจการเกี่ยวกับนวัตกรรมรวมทั้งอุตสาหกรรม การร่วมลงทุน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ จำนวน 221 บริษัท โดยไม่รวมบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน เนื่องจากกลุ่มธุรกิจดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ในการจัดทำและนำเสนองบการเงินที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มธุรกิจอื่น ๆ และบริษัทที่รอระยะเวลาการรายงานไม่ใช่สำหรับงวดปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2566 บริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงานหรือเข้าข่ายอาจถูกเพิกถอน บริษัทที่เปิดเผยข้อมูลไม่ครบหรือมีคำผิดปกติและบริษัทที่ไม่แสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน
จำนวนบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ MAI	221
หัก บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน	(11)
หัก บริษัทที่ไม่ได้มีรอบระยะเวลาบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม	(5)
หัก บริษัทที่เข้าข่ายอาจถูกเพิกถอน	(3)
หัก บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน	(10)
หัก บริษัทที่ไม่แสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข	(4)
จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา	188

จากกลุ่มตัวอย่าง 188 บริษัท สามารถแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการมีจำนวน 55 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 29.26 รองลงมาคือกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรมมีจำนวน 39 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 20.74 กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีจำนวน 34 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 18.08 กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีและกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคมีจำนวนเท่ากันคือ 21 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 11.17 และน้อยที่สุดคือกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรมีจำนวนเท่ากันคือ 9 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 4.79 ตามลำดับ สามารถแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	9	4.79
ทรัพยากร	9	4.79
เทคโนโลยี	21	11.17
บริการ	55	29.26
สินค้าอุตสาหกรรม	39	20.74
สินค้าอุปโภคบริโภค	21	11.17
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	34	18.08
รวม	188	100

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบทั้งในส่วนของจำนวนเรื่องและประเด็นสำคัญที่เปิดเผยในรายงานของผู้สอบบัญชีของรายงานทางการเงินสำหรับ

งวดปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ประเภทอุตสาหกรรม ราคาหุ้น ณ วันที่ในหน้ารายงานและประเภทของสำนักงานสอบบัญชีที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ประกาศแก่สาธารณชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) และใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยมีสูตร รายละเอียดตัวแปรและการวัดค่าดังนี้

$$SP = \beta_0 + \beta_1(KAM) + \beta_2(EPS) + \beta_3(BIG4-Non4) + \epsilon$$

ตารางที่ 3 รายละเอียดตัวแปรแต่ละชนิด

บทบาทของตัวแปร	สัญลักษณ์ที่ใช้	วิธีการวัด
ตัวแปรตาม ราคาหุ้น	SP	ราคาหุ้น ณ วันที่ในหน้ารายงาน หมายถึง ราคาปิดตลาดของหุ้น ณ วันประกาศรายงานทางการเงินที่ผู้สอบบัญชีระบุในงบการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signaling Theory) เพราะการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินอาจส่งผลกระทบต่อราคาหุ้น เนื่องจากนักลงทุนใช้ข้อมูลในงบการเงินในการประเมินมูลค่าบริษัทและคาดการณ์อนาคตเพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุน
ตัวแปรต้น จำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ	KAM	จำนวนที่ผู้สอบบัญชีระบุว่าเป็นเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่เปิดเผยในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชี ซึ่งจัดทำตามมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่อง การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีเพื่อส่งเสริมคุณค่าการสื่อสารในรายงานของผู้สอบบัญชี
ตัวแปรควบคุม 1. กำไรต่อหุ้น	EPS	เป็นอัตราส่วนทางการเงินที่เปรียบเทียบระหว่าง กำไรสุทธิและจำนวนหุ้นบริษัทที่ชำระแล้ว เนื่องจาก EPS เป็นตัวชี้วัดทางการเงินที่สำคัญใช้สะท้อนผลกำไรของบริษัทต่อหุ้นสามัญ ซึ่งมีผลกระทบต่อตัดสินใจของนักลงทุน
2. ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี	BIG4-Non4	ตัวแปรหุ่น โดยกำหนดให้ 1 ถ้าเป็น Big 4 และ 0 ถ้าไม่เป็น Big 4 เนื่องจาก ประเภทสำนักงานสอบบัญชี มีส่วนช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือที่มากขึ้นของข้อมูลถ้าถูกตรวจสอบโดย Big 4

5. ผลการวิจัย

ตารางที่ 4 ประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

ประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้รายได้	145	55.77
การด้อยค่าสินทรัพย์	29	11.15
การวัดมูลค่าสินทรัพย์	4	1.54
การวัดมูลค่าสินค้ำคงเหลือ	47	18.07
ประมาณการหนี้สิน	6	2.31
ธุรกรรมกับกิจการที่เกี่ยวข้อง	23	8.85
อื่น ๆ	6	2.31
รวม	260	100

จากตารางที่ 4 การเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบสามารถเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบของแต่ละบริษัทได้มากกว่า 1 เรื่อง พบว่าเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีทั้งหมด 260 เรื่อง สามารถแบ่งได้เป็น 7 ประเภท โดยประเภทที่เปิดเผยมากที่สุด คือการรับรู้รายได้คิดเป็นร้อยละ 55.77 รองลงมาคือประเภทการวัดมูลค่าสินค้ำคงเหลือคิดเป็นร้อยละ 18.07 และการด้อยค่าสินทรัพย์คิดเป็นร้อยละ 11.15 ตามลำดับ จากประเด็นที่เปิดเผยจำนวนมากเป็นเรื่องการรับรู้รายได้ของบริษัทสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าวอย่างมากและผู้ใช้ข้อมูลควรให้ความสำคัญกับประเด็นรายได้ที่เกิดขึ้นในบริษัทที่ตนสนใจลงทุนเนื่องจากจะนำมาซึ่งโอกาสของการเติบโตและความมั่งคั่งของบริษัทในปัจจุบันและอนาคต

ตารางที่ 5 จำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

จำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ	จำนวน	ร้อยละ
1	125	66.49
2	53	28.19
3	10	5.32
รวม	188	100

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมากที่สุดคือ 1 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 66.49 รองลงมาคือการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ 2 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 28.19 และการเปิดเผยเรื่องสำคัญใน

การตรวจสอบน้อยที่สุดคือ 3 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 5.32 ตามลำดับ จากจำนวนเรื่องที่เป็นเผยมากที่สุดคือ 1 เรื่องแสดงให้เห็นว่าในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอมีเรื่องสำคัญที่จะเปิดเผยค่อนข้างน้อยซึ่งอาจมาจากการเป็นกิจการที่ยังไม่ใหญ่มากนักทำให้เรื่องที่ต้องคำนึงถึงยังมีไม่มาก

ตารางที่ 6 ประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

ประเภทเรื่องสำคัญ ในการตรวจสอบ	จำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรม							รวม
	เกษตรและ อุตสาหกรรมอาหาร	ทรัพยากร	เทคโนโลยี	บริการ	สินค้าอุตสาหกรรม	สินค้าอุปโภคบริโภค	อสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้าง	
การรับรู้รายได้	6	6	17	49	28	15	24	145
การด้อยค่าสินทรัพย์	2	5	5	8	5	1	3	29
การวัดมูลค่าสินทรัพย์	1	0	1	0	1	0	1	4
การวัดมูลค่าสินค้าคงเหลือ	3	2	2	5	19	5	11	47
ประมาณการหนี้สิน	0	0	0	2	3	0	1	6
ธุรกรรมกับกิจการที่เกี่ยวข้อง	1	3	5	9	3	1	1	23
อื่น ๆ	0	0	0	4	0	0	2	6
รวม	13	16	30	77	59	22	43	260

จากตารางที่ 6 เมื่อแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่าการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ 260 เรื่อง ซึ่งกลุ่มอุตสาหกรรมบริการมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมากที่สุดจำนวน 77 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 29.62 รองลงมาคือกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรมมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจำนวน 59 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 22.69 และกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบน้อยที่สุดจำนวน 13 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 5.00 ซึ่งการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจะแตกต่างกันตามลักษณะการดำเนินงาน ยกตัวอย่างเช่นกลุ่มอุตสาหกรรมบริการจะมีการเปิดเผยเรื่องการรับรู้รายได้ซึ่งเกี่ยวกับมูลค่าและระยะเวลาในการรับรู้รายได้ ความถูกต้องและครบถ้วนของรายการรายได้ที่ถูกต้องในบัญชีและในเรื่องการรับรู้รายได้มีการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร ส่วนในเรื่องของการวัดมูลค่าสินค้าคงเหลือนั้นกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรมจะมีการเปิดเผยเรื่อง การประมาณมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับของผู้บริหาร ความเสี่ยงที่สินค้าคงเหลือจะแสดงมูลค่าสูงเกินกว่ามูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ การเกิดการล้าสมัยของสินค้าคงเหลือโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือที่ไม่เคลื่อนไหว และในเรื่องการด้อยค่าสินทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรม

ตารางที่ 7 ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด
SP	4.642	8.213	59.5	0.02
KAM	1.388	0.588	3	1
EPS	0.102	0.557	2.59	-3.57
BIG4 - Non4	0.468	0.500	1	0

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีราคาหุ้น ณ วันที่ในหน้ารายงาน (SP) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.642 ส่วนจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.388 นั่นคือบริษัทในกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจำนวน 1 เรื่อง และกำไรต่อหุ้น (EPS) มีค่าเฉลี่ยที่ 0.102 ถือว่าต่ำมากแสดงว่าผลประโยชน์ของธุรกิจในกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลาย และประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (BIG4 - Non4) มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียง 0.5 แสดงว่าประมาณครึ่งหนึ่งของบริษัทในกลุ่มตัวอย่างถูกตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีที่มาจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ Big 4 และอีกครึ่งหนึ่งใช้สำนักงานสอบบัญชีอื่นที่ไม่ใช่สำนักงานสอบบัญชี Big 4

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่วัดโดย Pearson correlation

	SP	KAM	EPS	BIG4 - Non4
SP	1			
KAM	0.012	1		
EPS	0.588	-0.019	1	
BIG4 - Non4	0.123	-0.203*	0.043	1

* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาที่วัดโดย Pearson correlation ซึ่งผลการทดสอบพบว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันไม่สูงมาก ซึ่งถือว่าไม่มีปัญหาที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันมากเกินไป โดยภาพรวมผลการทดสอบพบว่าไม่มีความสัมพันธ์ใดที่ค่าสัมประสิทธิ์เกิน 0.8 ดังนั้นจึงสามารถนำตัวแปรทุกตัวไปทำการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุได้

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	P-value
Intercept	2.070	0.149
KAM	0.628	0.456
EPS	8.626	0.00*
BIG4 - Non4	1.755	0.078

* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05, $R^2 = 0.358$

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าค่า R^2 เท่ากับ 0.358 นั่นคือจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกำไรต่อหุ้นและประเภทของสำนักงานสอบบัญชีสามารถอธิบายราคาหุ้นได้ร้อยละ 35.8 สำหรับการใช้อัตราดอกเบี้ยเพื่อตัดสินใจลงทุนในหุ้นซึ่งจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ กำไรต่อหุ้น และประเภทของสำนักงานสอบบัญชีเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่นักลงทุนใช้ประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้จากการทดสอบค่า P-value ของตัวแปรจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ดังนั้นจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหุ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิมา สีเจริญ และ ศิรดา จารุตากานนท์ (2566) ไม่พบการตอบสนองของนักลงทุนต่อจำนวนและรูปแบบการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ และ Bédard et al. (2019) ที่พบว่า การตอบสนองของตลาดหลักทรัพย์ต่อเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุน และจากการทดสอบค่า P-value ของตัวแปรกำไรต่อหุ้นมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากำไรต่อหุ้นมีความสัมพันธ์กับราคาหุ้นในทิศทางบวกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิระ บุญยเนตรและแววดาว พรหมเสน (2562) พบว่าอัตราส่วนทางการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำไรต่อหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับราคาหุ้น และจากการทดสอบค่า P-value ของตัวแปรประเภทของสำนักงานสอบบัญชีมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าประเภทของสำนักงานสอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหุ้นนั่นคือถ้างบการเงินถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชี Big 4 หรือถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่ Big 4 ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้น

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายการในวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) ทั้งในส่วนของจำนวนเรื่องและประเด็นที่เปิดเผยในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อหาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับราคาหุ้นตามราคาตลาดของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอว่ามีการส่งผลกระทบต่อขึ้นหรือไม่ได้โดยศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 188 บริษัท ทำการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมานเป็นการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จากผลการศึกษาพบว่า รายงานของผู้สอบบัญชีมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจำนวนเฉลี่ย 1.38 เรื่องและประเด็นที่มีการเปิดเผยมากที่สุดคือ การรับรู้รายได้ และจากผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุพบว่า การตอบสนองของราคาหุ้นไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ นั่นคือการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไม่ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิมา สีเจริญ และ ศิรดา จารุตากานนท์ (2566) และ Bédard et al. (2019) ซึ่งผลการศึกษายังไม่สอดคล้องกับเรื่องการส่งสัญญาณที่ผู้สอบบัญชีจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสัญญาณโดยการเปิดเผยเรื่องสำคัญที่พบในการตรวจสอบเพื่อเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงความโปร่งใสหรือการเปิดเผยข้อบกพร่องหรือความเสี่ยงต่างๆ ที่จะส่งสัญญาณถึงความไม่แน่นอนภายในบริษัท ซึ่งจากผลการศึกษาจะพบว่า จำนวนเรื่องที่เปิดเผยนั้นกลับไม่สามารถส่งผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัท อาจมีสาเหตุจากการที่ผู้สอบบัญชีเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินงานที่เป็นปกติ ไม่ได้เปิดเผยถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อผู้ใช้งบการเงินจึงทำให้ผู้ใช้งบการเงินยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะผลการศึกษา

1) หน่วยงานกำกับดูแลควรมีการกำกับดูแลในด้านการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีมากขึ้น เพื่อส่งเสริมคุณค่าการสื่อสารในรายงานของผู้สอบบัญชีให้ผู้ใช้งบการเงินสนใจ และควรมีการสื่อสารให้ผู้ใช้งบการเงินเห็นถึงความสำคัญของวรรคเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเพื่อเพิ่มคุณค่าในการสื่อสารและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ควรมีการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีให้มีความชัดเจนและตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น เช่น เลือกประเด็นที่มีผลกระทบต่อการแสดงรายการในงบการเงินอย่างมีนัยสำคัญอธิบายภาพรวมของประเด็นก่อนที่จะลงลึกในรายละเอียด หรือภาษาที่สื่อความหมายได้ชัดเจนและง่ายต่อการเข้าใจของผู้ใช้งบการเงิน

3) นักลงทุนและผู้ใช้งบการเงิน ควรสนใจต่อการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีให้มากขึ้น เนื่องจากการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นการเปิดเผยในเรื่องที่ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญไว้กับเรื่องนั้นๆ หากนักลงทุนไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่เปิดเผยไว้อาจจะส่งผลกระทบต่อตัวนักลงทุนเอง เช่น นักลงทุนอาจพลาดโอกาสในการลงทุนในบริษัทที่ดีหรือพลาดการทราบข้อมูลที่สำคัญต่อการตัดสินใจลงทุนได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษา ผลกระทบของการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้นซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ ในอนาคตอาจทำการศึกษาในกลุ่มของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทุกบริษัท โดยศึกษาแยกตามแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อให้ผลการศึกษาเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินมากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กนกอร แก้วประภา, กิ่งกาญจน์ มูลเมือง, และ มาลี จตุรัส. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานผู้สอบบัญชีและคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100.

วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 13(3), 137-153. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/view/250364>

ณัฐภา บุญโต, มนทิพย์ ตั้งเอกจิต, และ สุวรรณ เลหาหะวิสุทธิ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของบริษัทคุณค่าด้านการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ และราคาหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 12(1), 70-95. <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/business/article/view/8700>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2567). รายชื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.set.or.th/th/company/companylist.html>.

นันทิยา พรหมทอง. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 35(1), 77-94. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUsthiparithatJournal/article/view/243293>

นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ, ศิลปพร ศรีจันเพชร, และ ชาญชัย ตั้งเรือนรัตน์. (2560). อ่านและเขียนรายงานของผู้สอบบัญชี. กรุงเทพมหานคร: ทีพีเอ็น เพรส.

- วชิระ บุญยเนตร, และ แวดดาว พรหมเสน. (2562). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ: ข้อมูลที่มีคุณค่าเพียงเล็กน้อยของนักลงทุนในตลาดเกิดใหม่?. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 41(1), 153-183. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14456/cbsr.2019.6
- ศศิมา สีเจริญ, และ ศิรดา จารุตกานนท์. (2566). การตอบสนองของนักลงทุนต่อการสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชี. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 12(1), 96-118. <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/business/article/view/8701>
- ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2560). “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” ในหน้ารายงานผู้สอบบัญชีกับการตอบสนองของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 13(38), 22-37. <http://www.jap.tbs.tu.ac.th/files/Article/Jap38/Full/Jap38Sillapaporn.pdf>
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2559). *มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 การสื่อสารเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต*. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2567, จาก https://acpro-std.tfac.or.th/uploads/files/TSA/2559_TSA701.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). *การกำกับดูแลผู้สอบบัญชี*. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2567, จาก <https://www.sec.or.th/TH/Pages/LawandRegulations/AuditorDoc.aspx>
- Bédard, J., Gonthier-Besacier, N., & Schatt, A. (2019). *Consequences of Expanded Audit Reports: Evidence from the Justifications of Assessments in France*. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 38(3), 23-45. <https://doi.org/10.2308/ajpt-52339>
- Christensen, B. E., Glover, S. M., & Wolfe, C. J. (2014). *Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?*. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33(4), 2014, 71-93. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2318590>
- Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and capital structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Sirois, L., Bédard, J., & Bera, P. (2018). *The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence from an Eye-Tracking Study*. *Accounting Horizons*, 32(2), 141-162. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2469905>
- Spence, M. (1973). Job market signaling. *The quarterly journal of Economics*, 87(3), 355-374. <https://doi.org/10.2307/1882010>